

Ольга Деркачова

Грина Фішук

ПЕРЕПИСНИК

пані Мулярової

Дискурсус
Брустурів – 2019

УДК 821.161.2

П 27

Під час написання оповідань
авторка надихалася краєзнавчими розвідками
Олени Бучик та Івана Бондарева

П 27 Переписник пані Мулярової [Текст] : Ольга Деркачова, Ірина
Фіщук. – Брустурів : Дискурсус, 2019. – 96 с.

ISBN 978-617-7411-47-4

Станіславів, Станіслав, Івано-Франківськ... Три імені одного міста, між якими не лише роки та десятиліття, а й долі людей. Ця книга про одну мешканку Івано-Франківська з тих часів, коли він ще не був містом Франковим, про яскраву та неповторну Стефанію Мулярову. І не тільки про неї. У цій книзі є пристрасні, дуелі, упирі, втечі, таємні побачення та смаколики. Це смачні оповідання про те, яким було місто чи могло бути, якби... Про місто, яке, здається, ще пам'ятає кроки Стефанії та аромат її запашної випічки.

УДК 821.161.2

ISBN 978-617-7411-47-4

Усі права застережено

© Ольга Деркачова, 2019

© Ірина Фіщук, 2019

© Дискурсус, видання, 2019

Початок

Уже багато років історія однієї пані тісно пов'язана з моєю.

Тієї ночі падав сніг, товща білого покривала щільно присипала тротуари і доріжки. Старий ліхтар у парку Міцкевича щиро дарував промені теплого світла, казкова вежа з її героями в тиші чекали на свято — ніч на Андрея завжди мала нотку магичності, а часом навіть чогось більшого. Дзвінок мобільного телефона перервав тишу вечора:

— Алло, алло, — мороз в'їдливо вбивався в пальці, плутаючи думки, — Ви ще на місці, тут? То я, ваш майстер Іван, чуєте мене, — хлопець ледве переводив дух, від чого його неспокій передавався й мені. — Ми тут таке з хлопцями знайшли. Та ходіть до нас якнайскоріше, у нас тут таке!

Того дня ремонт старого будинку досягнув апогею. Архітектор, що супроводжував будову, сильно хвилювався: дім старий, пам'ятка архітектури, тож кожна заміну, перепланування, навіть просте утеплення чи ремонт вікон — все потрібно узгоджувати. Тут діє правило «не нашкодь!» Що ж казати вже про об'єднання першого і другого поверхів, добудови сходового майданчика, демонтаж балконного прорізу. Тут складних моментів може бути безліч!

Знайти архітектора на такі роботи дуже непросто. Кожний із них — це творець, кожний мріє про світову славу, про власний почерк. А перепланувати вже збудоване — тут ні творчості, ні почерку. Якщо опорна балка не витримає, от тоді слави на весь світ наживеш! Але хіба ж про таке мрієш?!

Іван голосно кричав у слухавку, — очевидно, щось вивело його з рівноваги. Тихий вечір раптово набрав обертів. Франківськ увесь як на долоні, тому буквально за кілька хвилин я вже стояла перед тайником. Іван знайшов його в ніші на другому поверсі й зараз аж трусився від очікувань. Ще з часів, коли наше місто називалось Станиславовом, ходили історії про те, як панство ховало асигнації австрійської доби, золото, діаманти і всіляке цінне, що зараз може змалювати уява пересічної людини. Іван хвилювався: може, він зараз в одну мить ЗБАГАТИЄ!

Я й сама уже про щось таке почала думати. Тим більше, що я родом із Дрогобича! Дрогобич, як каже Вікіпедія, — місто багатонаціональне і багатокультурне, мала батьківщина Юрія Дрогобича, Івана Франка і Бруно Шульца. Це місто й досі пам'ятає смак «нафтодоларів» австрійської доби, соляні війни того часу, пікантні історії панства дрогобицького, бориславського, гуляння трускавецьких вілл. «Цинамонове місто» залишило відбиток і в моїй уяві. Різні пані — біляві, чорняві і рудоволосі — сплелися в теплий спогад дитинства: та пані, імені якої я ніколи не знала, яка дружила з моєю бабусею ще за Польщі й походила з поважного польського роду; Роза і Марта, подруги «з роботи» (Марта була дружиною нотаря, а Роза працювала райспоживспілки); Дарка, яка, як і годилося українській газдині, працювала на овочевій базі разом із

моєю бабусею. Українці, поляки, євреї, німці тісно переплелись своїми звичаями і традиціями. Так от, стався там один трафунок: після війни в родині лікарів, здається, на горищі, знайшли колекцію художніх картин, скарб світового масштабу! Тому моя уява працювала на повну: дім австрійський, сховок є. Відкрити нішу Іван сам не зумів, а архітектор від'їхав уже далеко за містом і пропонував залишити все, як є, — на тому й розійшлись.

Ніч на Андрея завжди мала нотку магичності, а часом навіть чогось більшого! Відчинити нішу стало першочерговим завданням наступного дня. І ми швидко з цим справилися. Скарби, які знайшли в тайнику, сильно розчарували Івана: приватні знімки, записи, жіночий гребінь, переписи, вирізки з газет, всілякий непотріб, за словами Івана, і жодних тобі асигнацій, коштовностей, навіть срібної ложки не було. Для мене ж та знахідка стала початком нового періоду. Постали нові питання: кому все це належить, хто його сюди заховав.

Усі рукописи виявились приватними нотатниками з рецептами страв, деякі з них мали помітки: «любить Івась», «для Зосі», «пробувала у Ядзі», «навчила Беркова».

Кухня і сім'я сильно переплелись. Записи містили описи традицій, святкувань різних обрядів, організації та проведення фестин. Часом серед них з'являлися вітання та співанки, сценарії та плани, і навіть коляда. Любов, повага, дружба ниткою, наче сюжетом, з'єднують кожний аркуш, а ще вміння смакувати життя!

Відтоді все й закутилося: історична довідка, архів, вирізки з газет.

Так з'явилась пані Мулярова! А відтак — «Ресторація» і ця книжка.

Потяг до Станиславова

Стефанія під крики «Гулес! Гулес!» притулилася до стінки купе і полегшено зітхнула. Вона ще лишилася б там, але натяки яремчанської родини та три телеграми чоловіка переконали її, що таки треба повертатися. Кожна втеча рано чи пізно завершується. Її також... Цього разу поверненням...

Навпроти сиділа старша пані, і Стефанія, щоб тій не здалося, що вона її розглядає і робить це якимось не так, як треба розглядати старших пань з чудернацькими зачісками, втупилася у свої черевики. Божечку, які ж вони страшні! Не вміє Стефанія носити взуття обережно, не вміє – і все тут. Хо́да у неї якась така чи що? Чи взуття тепер паскудне шують?.. Чи невже свекруха має рацію, що якби вона, Стефанія, менше витанцьовувала на кухні й ще менше їла б, то під її вагою мешти витримували б довше. Та ні! Дурне то вона сказала, а Стефанія дурна, що то запам'ятала. Та й свекрухам ніколи не вгодиш. Не готувала б – інше зле було б: що ніц не вміє і не хоче робити. Кухня – то був фетиш молодій невістці адвоката Ісаака Гольдфельда й вічні нарікання її свекрухи. Зрештою, як і корти, що були розташовані по сусідству.

Власне, з мештів і кортів усе й почалося...

Ти можеш усміхатися на кпини щодо своєї статури, мовчати на зауваження «те не так», «се не так», а ввечері зі сльозами на очах витягати ненависні колючки образ та гніву зі свого серця, але потім одного прекрасного дня ти зрозумієш: усе, досить! І тоді наважишся або на вбивство, або на втечу.

Бася наважилася на перше. Стефанія чула, як свекруха обурювалася свекрові, що хтось із його друзів ще й посмів захищати оту погань, що вбила рідного чоловіка. Подумаєш, п'яним намагався присилувати її до інтиму. Він чоловік. А їй би не відпало. Стефанія у передпокої шнурувала черевики і думала, а якби ото поважний Ісаак Гольдфельд ввалився посеред ночі п'яний як чіп і почав би вимагати від своєї пані адвокатової законного інтиму, що б вона тоді сказала? Стефанія не витримала і розсміялася. Вона одразу закрила рот долонею, але свекруха встигла почути сміх і вилетіла з кухні:

– Чого смієшся? Така сама, мабуть, як ота навіжена Баська.

– Ні, гірша... – огризнулася Стефанія. – Я б за таке ножем не в серце, а... Я на корти!

Згадавши, що перед нею, як би то не було, стоїть старша жінка, хай навіть і свекруха, Стефанія вирішила не продовжувати розповідь про те, що саме і як вона відрізала б, а намагалася пошвидше розібратися зі своїми мештами та чкурнути геть. Але мешти були на боці пані адвокатової: пручалися і опиралися дівочим пальцям.

– Но то певно! – радісно вигукнула свекруха. – І не соромно отаке з мештами виробляти? Нещодавно ж тобі їх купили. Найкращі! Найдорожчі! А ти?

– Та я не винна, – почервоніла молода невістка.

– А хто винен? Певно, я? Певно, я козою стрибаю по тих кортах? Сором перед людьми! Невістка Гольдфельдів називається!

Далі Стефанія вже не слухала. Прожогом вилетіла з кам'яниці, розмазуючи по щоках сльози і білила. Отямившись у почекальні від гуркоту потяга, вона вийшла на перон... А чому б і не... Що вона втрачає?.. Скільки до того Яремча?.. Цьоця не прожене. Цьоця ще дуже добре пам'ятає свою свекруху-небіжку і як та ганяла її Карпатами.

Придбала квиток – і вперед!

Останньої миті Стефанія пошкодувала чоловіка й хлопчиком-жебраком передала записочку: мовляв, не шукай мене, тепер вам усім буде добре без мене і моїх обдертих мештів. Вона заспокоювала себе, що хлопчина передасть. Ну а як ні, то завтра на всіх кухнях обговорюватимуть не Зоську, а її. Цікаво, що придумують? Що вона втекла із коханцем? Що її вбив маніяк? Що вона втопилася з горя у Бистриці?

Стефанія вже не дізнається про це. Побуде трохи у цьоці, а там як Бог дасть...

А Бог дав маленькому жебракові достатньо порядності та чесності, щоб той виконав доручення розлюченої молоді пані.

Свекруха вимагала, щоб утікачку негайно повернули назад, але пан адвокат переконав усіх, що не варто гарячкувати: нехай собі спокійно доїде до Яремча (про потяг теж розповів хлопчик), а там далі видно буде.

Наступного дня до Стефанії полетіла телеграма: «Повертайся. Люблю». Відтак – ще одна. Стефанія чекала, що по неї приїдуть, але де там! Мамин синочок не поспі-

шав і надіслав ще одну телеграму. Цьоця натякнула, що то діло молоде і не варто аж отак розривати ще не зміцнілі родинні зв'язки, переконувала, що згодом Стефанія звикне, та й добре було б, якби вона трохи спокійніше реагувала на зауваження старших людей.

Стефанія вже й сама розуміла, що погарячкувала...

Наступного дня вона зібрала телеграми (якщо чоловік забуде раптом, що він її любить, то тицятиме ними йому в лице) і вирушила назад.

І ото саме сиділа у вагоні і прислухалася до вигуків «Гулес! Гулес!», що поволі стихали, а ще розглядала свої обдерті черевики.

Поважна пані навпроти теж почала їх розглядати.

«Зараз почне», – подумала Стефанія і звернулася до Бога з проханням дати їй сили змовчати на всі можливі закиди.

– Пані мандрує до Станиславова? – несподівано спитала та.

– Так. Повертаюся від цьоці.

– Пані подорожує сама?

– Так. Чоловік у Станиславові лишився, – сказала і почервоніла.

– Пані може не розповідати правди, – усміхнулася та.

Стефанія знітилася. А що тут розповідати? Що гонорова втеча завершується жалюгідним поверненням? Що тепер їй точно життя не буде? Ох, не варто було сідати в цей потяг, ще й під химерні та дивні вигуки.

– Про що пані думає?

– Я... Про... Про «гулес». Не розумію, що то таке.

– О! То дуже печальна історія.

– Чи не була б пані така добра розповісти мені, що ж такого трапилося з тим «гулесом»?

– О! А з ним якраз нічого і не трапилось. Трапилось з його дружиною.

– Гулес – то...

– Так, любя пані. Гулес – то наш інженер зі Станиславова.

– Ой...

– Атож, любя... Тільки що й «ой». Мав він жінку й коханку. Жінка була дуже красива, а коханка... Не повірите, коханка була... Не знаю... Приворожила вона його чи що?.. Відправив наш Гулес дружину до Яремча. Хтозна, може сердешна навіть у цьому вагоні їхала тоді... (Стефанія почала соватися, уявляючи, як бідолашна, але неймовірно красива пані Гулесова їхала собі і... а що і?..)

– Вона видерлася на найвищу гору і кинулася вниз?

– Ні, якби ж то, – зітхнула пані.

– Кинулася у водоспад?

– Ні-ні. Усе було складніше. Річ у тім, що коли вона їхала до Яремча, вона не знала про коханку. Вона просто їхала на відпочинок. А чоловік мав приєднатися за тиждень.

– То що з нею сталося?

– Яка ж ви нетерпляча! Почекайте трішки. Отож, пані Гулесова гуляла, дивилася на водоспад, співала польські романси, доки не минув тиждень, а потім вирішила зробити чоловікові приємність – зустріти його на дворці. Вийшла. Люду було чимало. Вона боялася, що не помітить його, бо тими своїми французькими амурними романами геть зір попсувала, та й почала гукати «Гулес! Гулес!»

– А що далі?

– Та нічого. Допоки вона отак виходила щовечора і гукала, Гулес розважався з любаскою та й думати не думав про законну дружину.

– А вона що?

– А що вона? Може, думала, що злодії вбили чи що вмер по дорозі. Знаєте, пані, з чоловіками то по-всякому буває. Йде собі чоловік, скажімо, до контори, аж тут... падає і помирає... Здоров'я у чоловіків тепер не те, що колись. Мруть ті мужчини, і не знати чого. Може, то у повітрі щось?

– Не знаю... – пробурмотіла Стефанія.

– І я не знаю...

– То що сталося з Гулесовою?

– Нічого. Збожеволіла сердешна: все ходила і гукала, ходила і гукала, а потім втопилася у Пруті. Чи то випадково було, чи зумисне – один Господь знає.

– Краса – це ще не головне, – сумно зітхнула Стефанія.

– Ой, не головне, – погодилася пані. – А хлопаки тепер розважаються, викрикуючи оте своє розбишацьке «гулес».

А якщо, поки вона була в Яремче, то і її благовірний знайшов коханку? Та ще й красиву? Стефанія здригнулася від таких думок. Здалося, що серце їй зупиниться і впаде вона замертво під ноги пані з чудернацькою зачіскою, прямо як теперішні хворобливі чоловіки.

– Вам недобре?

– Ні, ні, усе гаразд... – запевнила Стефанія.

– Може, пані тяжка?

– Ні... Я від свекрухи втекла... Але ось... – зі сльозами на очах Стефанія простягнула три чоловікових телеграми.

– То пані є невісткою Гольдфельдів? – здивовано припідняла брови пані.

– Так... Пані їх знає?

– Ще б пак! Особливо пані адвокатуву, – голосно розсміялася жінка. – Перекажіть їй вітання від пані Беркової.

– Добре, – здивовано кліпала на ту Стефанія. – А ще що?
– Нічого, – пані Беркова витирала хустинкою очі і сміялася далі. – Просто перекажіть вітання від мене й більше нічого не кажіть. Думаю, що пом’якне до вас. Та ні! Точно пом’якне!

– А звідки ви її знаєте?

– Ой, дитя, давайте якось іншим разом. Може ще перетнемося у Станиславові, то розповім або й не розповім, – продовжувала сміятися пані Беркова.

Стефанія геть нічого не втямила, але вирішила більше не ставити питань. Вона мовчки дивилася у вікно й думала про коханого: чи не забув він її, чи не доведеться їй, як Гулесовій, божеволіти й кидатися у Бистрицю, й незчулася, як доїхали. Але вже не так страшно було повертатися додому з отим вітанням від химерної пані Беркової.

Стефанія ступила на перон.

– Стефцю! Нарешті! Приїхала!

Крізь натовп людей до неї біг її рідний, коханий, який не знайшов собі гіршої чи кращої коханки, а чекав на неї!

– А я тебе щовечір тут чекаю!

– Пробач мені! – Стефа зі сльозами кинулася йому на шию.

– І ти мені пробач, Стефцю, не тікай більше.

– Не буду, – пообіцяла молода дружина й узяла його попід руку.

Подумки вона пообіцяла собі, що ніколи більше не тікатиме, бо ж раптом отак ходитиме коханий до дворцю та й збожеволіє наступного разу. Здоров’я ж у теперішніх чоловіків нікудишне.